

Türkiye’de İkinci Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar¹

Problems Encountered In Second Foreign Language Teaching In Turkey

Ertuğ Can²

Canan Işık Can³

Özet: Ülkemizde ortaöğretim kurumlarında hazırlık sınıfları ve özel statülü okullar hariç olmak üzere, ikinci yabancı dil olarak, genellikle Almanca ve Fransızca dillerinin haftada 2 saat öğretimi yapılmaktadır. Literatür incelemeleri ve alanda yapılan gözlemlere göre, ikinci yabancı dil öğretiminde değişik faktörlerden kaynaklanan sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de ikinci yabancı dil öğretiminde karşılaşılan sorunların neler olduğunu öğrenci, öğretmen, öğretim programı, yönetim ve aile faktörlerine göre belirlemek ve ikinci yabancı dil öğretiminin daha etkili ve yararlı olmasını sağlayacak öneriler geliştirmektir. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan 8 sorudan oluşan veri toplama aracına öğrencilerin vermiş oldukları yazılı yanıtlar ile elde edilmiştir. Araştırmaya katılan lise öğrencileri ile üniversite öğrencilerinin açık uçlu sorulara vermiş oldukları yazılı yanıtlar, içerik analizi yardımıyla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, lise ve üniversitelerde yürütülmekte olan ikinci yabancı dil öğretimi yeterli görülmemekte ve ikinci yabancı dil öğretiminde, öğrenciler, öğretmenler/öğretim elemanları, öğretim programı, yönetim ve ailelerden kaynaklanan değişik sorunlarla karşılaşmaktadır. Araştırma sonucuna göre, lise ve üniversitelerde ikinci yabancı dil öğretiminin daha etkili olabilmesi için öğrenci, öğretmen/öğretim elemanı, öğretim programı, yönetim, eğitim politikaları ve aileler bağlamında önemli çabalara ve düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Yabancı dil öğretimi, ikinci yabancı dil öğretimi, ikinci yabancı dil öğretiminde sorunlar, Almanca.

Abstract: In Turkey, German and French languages are widely taught as the second foreign language among secondary education institutions except for prep classes and private schools. Literature and field observations suggest a number of problems resulting from varying factors in second foreign language teaching. This study aims to determine the problems encountered in second foreign language teaching in Turkey according to the following factors: student, teacher/ teaching member, teaching programme management and family. This study further aims to develop suggestions for second foreign language teaching to be more efficient and beneficial. For the data collection, researchers prepared eight questions and participants consisted of highschool and university students gave written answers. We used content analysis to assess the answers of the participants in comparison. Results suggest that second foreign language teaching in high schools and universities were not viewed to be sufficient. Also, students reported a number of problems arising from students, teachers, teaching programme, management and families. According to the findings of the study, the development of second foreign language teaching in highschools and universities requires significant effort and regulations in the context of students, teachers, teaching programme, management, education politics and families.

Key Words: Foreign language teaching, second foreign language teaching, problems with second foreign language teaching, German.

GİRİŞ

Ülkemizde okul öncesi dönemden yükseköğretim sonrası döneme kadar yabancı dil öğretimi ve öğrenimi son yıllarda oldukça fazla gündeme gelmekte ve tartışılmaktadır. Ancak, uygulamalara bakıldığında ise gerek birinci yabancı dil öğretimi ve öğrenimi, gerekse ikinci yabancı dil öğretimi ve öğreniminin henüz istenilen yeterlilikte olmadığı görülmektedir. Henüz birinci yabancı dil öğretiminin tam olarak başarılamadığı bir ortamda, ikinci dil öğretiminin de sorunlu olması kaçınılmaz bir durum olmakla beraber, ikinci yabancı dil öğretiminde ne tür ve hangi sorunların yaşandığını belirlemek, bu alandaki sorunların çözümü bakımından büyük önem taşımaktadır.

Literatür incelemelerine göre, yabancı dil öğretiminde değişik sorunlarla karşılaşmakla birlikte, ikinci yabancı dil öğretiminde karşılaşılan sorunları bir bütün olarak inceleyen kapsamlı bir araştırma yok denecek kadar az veya var olan araştırmaların da daha çok teorik olarak, yabancı dil öğretimi üzerine yoğunlaştığı ve ikinci yabancı dil öğretimi konusunun pek ele alınmadığı

¹ Bu çalışmanın özeti, 6-9 Haziran 2013 tarihleri arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde düzenlenen V.Uluslararası Eğitim Araştırmaları Birliği Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Yrd.Doç.Dr., Kırklareli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü. ertugcan@gmail.com

³ Almanca Öğretmeni, İstanbul Kadıköy Göztepe İhsan Kurşunoğlu Anadolu Lisesi. canan1@gmail.com

görülmektedir. Bu ihtiyaçtan yola çıkıldığında, bu araştırma kapsamında Türkiye’de ikinci yabancı dil öğretiminde karşılaşılan sorunlar öğrenci, öğretmen, öğretim programı, üst yönetim ve aile faktörleri bağlamında belirlenmeye çalışılmış ve ikinci yabancı dilin daha etkili öğretimine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Alanda yapılan araştırma ve gözlemlerde, ikinci yabancı dil öğretimi ve öğrenimi kapsamında genellikle Almanca ve Fransızca dillerinin esas alındığı ve bu dillerin öğretimi ve öğrenimine birinci yabancı dil olarak ön plana çıkan İngilizce kadar pek önem verilmediği, önemsenmediği görülmektedir. Örneğin, Avrupa’da okullarda dil öğretimi hakkındaki temel veriler incelendiğinde (EURYDICE, 2008:7-8), İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca, Rusça, öğrenilen bütün dillerin %95’ini temsil etmekte, İngilizce öğretimi sürekli olarak genişlemekte ve hemen hemen her yerde hâkim olmaktadır. Ortaöğretim ikinci kademedeki öğrencilerin %90 civarı, zorunlu olsun ya da olmasın öncelikle İngilizce’yi öğrenmektedir. Ayrıca, Almanca veya Fransızca en yaygın olarak öğrenilen ikinci yabancı dil olarak ortaya çıkmaktadır.

İkinci yabancı dil öğretimi ve öğreniminde karşılaşılan olumsuzlukların sadece sistem, yönetim ya da müfredat kaynaklı olmadığı, aynı zamanda bireysel, toplumsal, yasal, pedagojik, yönetsel ve kültürel nedenlerinin de bulunduğu dikkate alınmalıdır. Bu noktada, öğretim ve öğrenmenin merkezinde yer alan öğrenci ve aileleri de önemsemek ve dikkate almak gerekmektedir. Değişik araştırmalarda (TED, 1983: 86-87), yabancı dil öğretiminde karşılaşılan sorunlar arasında, öğrenci ilgisizliği ve öğrencilerin yabancı dilin önemini kavrayamamaları, öğrencilerin yabancı dil öğrenmede not alma ve sınıf geçmeyi önemsemeleri, diğer dersleri önemsemeleri, ulusal eşgüdüm ve denetim eksikliği gibi faktörlerin de etkili olduğu belirtilmektedir. Bu faktörler, günümüzde ikinci yabancı dil öğretiminde de etkisini sürdürmektedir.

Demirel’e göre, (1990: 23-26) yabancı dil öğretiminde 10 temel ilke bulunmaktadır. Bunlar:

1. Dört temel beceriyi geliştirmek,
2. Öğretim etkinliklerini önceden planlama,
3. Basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru öğretme,
4. Görsel ve işitsel araçları kullanma,
5. Ana dili sadece gerekli durumlarda kullanma,
6. Bir seferde tek bir yapıyı sunma,
7. Verilen bilgilerin günlük yaşama aktarılmasını sağlama,
8. Öğrencilerin derse etkin olarak katılımını sağlama,
9. Bireysel farklılığı dikkate alma
10. Öğrencileri güdüleme ve cesaretlendirme.

Değişik araştırma bulguları (Acat ve Demiral, 2002; Çelebi, 2006; Darancık, 2008; Ekmekçi, 1983; Güneş, 2011; Hamamcı, 2013; Işık, 2008; Kocaman, 2012; König, 1989, Songün, 1984, Şahin, 2009; TED, 1983), ülkemizde birinci ve ikinci yabancı dil öğretiminde, kullanılan ilke ve yöntemlere paralel olarak, değişik sorunlarla(motivasyon, öğretmen eğitimi, ölçme ve değerlendirme, kültür, politika vb) karşılaşıldığını ve ülkemizde yabancı dil öğretiminin çok etkili olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, yabancı dil öğretiminde elde edilecek başarının kullanılan yöntem, öğrenci motivasyonu, öğrenci-öğretmen etkileşimi, yabancı dil öğretmeni yetiştirme, öğretim programı, ölçme ve değerlendirme, kültür ve anadili öğretimindeki başarı ile yakın ilişkili olduğunu göstermektedir.

Memiş ve Erdem(2013:298-317), Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü’nce kabul edilen ve yaygın bir biçimde kullanılan yabancı dil öğretim yöntemlerini 14 başlık altında toplamaktadır:

1. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Grammar-Translation Method),
2. Direkt Yöntem/Dolaysız Yöntem (Direct Method),
3. Doğal Yöntem (Natural Method),
4. İşitsel-Dilsel Yöntem (Audio-Lingual Method),
5. Bilişsel Yöntem (Cognitive-Code Method),

6. İletişimsel Yöntem (Communicative Method),
7. Seçmeli Yöntem (Eclectic Method),
8. Telkin Yöntemi (Suggestopedia),
9. Danışmanlı(Grupla) Dil Öğretim Yöntemi (Community Language Learning),
10. Sessizlik Yöntemi (The Silent Way),
11. Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi (Total Physical Response),
12. İşitsel-Görsel Yöntem (Audiovisual Method),
13. Görev Temelli Yöntem (Task-Based Method),
14. İçerik Merkezli Yöntem (Content-Based Method).

Bu yöntemlerden hiçbiri, tek başına yabancı dil öğretiminde başarı için etkili yöntem olarak görülmemelidir. Çünkü, yabancı dil öğretimi yapılan öğrenenlerin özellikleri, öğretimin yapıldığı çevrenin özellikleri (kültür, konuşulan dil, ekonomik ve sosyal özellikler vb.) gibi bir takım faktörler farklılık göstermektedir. Ekmekçi(1983:114) dil öğretimi sürecinde değişik dönemlerde değişik yöntemlerin uygulanmasının daha iyi sonuç verebileceğini belirtmekte, ayrıca yabancı dil öğretiminin başarı ile uygulanabilmesi için öğrenci, öğretmen ve yöneticiler arasında olumlu ve çok yakın ilişki olmasının önemli olduğunu ifade etmektedir. Kocaman'a(2012:31) göre ise, dildeki ve dil kuramlarındaki gelişmelere dayanan, öğretim ve öğrenim kuramlarındaki değişimleri de dikkate alan, biçim, anlam ve işlev odaklı yaklaşımlar arasında denge kuran bir yöntem, yabancı dil öğretiminde başarı şansını arttıracaktır. Can'a(2004) göre, yabancı dil öğretiminde, alternatif yöntemler arasında, sessiz yol, esinlemeli yöntem ve danışmanlı dil öğrenme gibi hümanist yaklaşımlar yer almakta ve bu yöntemler dilbilimden çok ruhbilimden esinlenerek, dilin ve öğrenmenin duyuşsal yönlerine ağırlık vermişlerdir. Görüldüğü gibi, yabancı dil öğretiminde birbirinden farklı yöntemler kullanılabilmekte ancak, hiçbir yöntem tek başına yeterli olamamaktadır.

Tosun'a (2012:37) göre, yurdumuzda, yabancı dili öğrenme ve öğretme konusunda başarısız olduğumuz kanısı yaygındır. Bunun için, etkili bir yabancı dil öğretimi için toplumsal ve kültürel özellikler de esas alınarak, eklektik bir yaklaşımla pek çok yöntemin bir arada kullanılması, uyarlanması ve geliştirilmesi daha yararlı olabilir.

Demircan'a göre (1990, Aktaran: Kargı, 2006: 62); 'Hiç kimse toplumsal, sosyal ve kültürel değerlerden soyutlanarak yabancı dil öğrenemez'. Burada, yabancı dil öğrenmede kültürün çok önemli bir faktör olduğu görülmektedir. König'de (1989), yabancı dil öğretiminde kültürel faktörlerin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Nunan'a göre (1998:104), yabancı dil öğretimi bir bağlam içinde sunulmalı ve öğretilmelidir. Bu bağlamda:

1. Öğrencilere dil öğrenimi seçenekler demeti olarak sunulmalı,
2. Öğrencilere dilbilgisi-bağlam ilişkisini gerçek ortamlarda keşfedeceği olanaklar sunulmalı,
3. Yapı-işlev ilişkisinin net olarak anlaşılabilmesi için dil öğretim yöntemleri gösterilmeli,
4. Öğrencileri dilin aktif kullanıcıları ve yorumlayıcıları olmaya teşvik etmelidir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Yönetmeliği (2009) incelendiğinde; yabancı dil eğitimi ve öğretiminin amacı, eğitim ve öğretimi yapılan yabancı dilde bireylerin;

- a) Dinleme-anlama,
- b) Okuma-anlama,
- c) Konuşma,

ç) Yazma, becerileri kazanmalarını, öğrendiği dille iletişim kurmalarını ve yabancı dil öğretimine karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlamak, şeklinde tanımlanmaktadır.

Ancak, gerek literatür incelemeleri, gerekse alanda yapılan gözlemler ve araştırma bulgularına bakıldığında, ülkemizdeki yabancı dil öğretimi uygulamalarında yukarıda belirtilen dört

temel özelliğın yeterli derecede dikkate alınmadığı/alınmadığı, bu noktalara önem verilmediği görülmektedir. Örneğın, ülkemizde uzun süreden beri öğretimi yapılan yabancı dil İngilizce olmasına rağmen, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV, 2011:2-3) raporuna göre, İngilizce Yeterlilik Endeksi'nde(İYE) Türkiye, 44 ülkenin içerisinde 43. olarak Şili, Endonezya, Suudi Arabistan gibi ülkelerin gerisinde kalmıştır. 44. ülke ise Kazakistan'dır. Rapora göre, Türkiye'de öğrenci başına yeterli yatırım yapılmadığı, öğretmenlere daha az fırsat ve gelir sunulduğu, ders kitaplarının daha kötü olduğu ve çok az ders dışı aktivite uygulandığı belirtilmektedir. Bu olumsuz tablo, ikinci yabancı dil öğretimine de yansımakta ve ülkemizdeki ikinci yabancı dil öğretiminin mevcut durumu açısından bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü, Akıllılar'ın(2013:283) da belirttiği gibi, birinci yabancı dil öğretimi olarak İngilizceden sonra ikinci yabancı dil olarak Almanca'nın öğrenildiği ve öğretildiği ortamlarda, İngilizce öğretimindeki olumlu veya olumsuz etkiler, ikinci yabancı dil olarak Almanca öğrenimini kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı bir etkiye sahip olabilir. Bazı araştırmalarda (Arak, 2006:215) ise Almanca ile İngilizce arasındaki yapısal farklılıkların Türkçe ile karşılaştırıldıklarında daha az olduğu için İngilizce bilip de ikinci yabancı dil olarak Almanca öğrenmek isteyenlerin İngilizce dilbilgisinden yararlanabilecekleri belirtilmektedir.

Akpınar Dellal ve Bora Günak'ın (2009:84), araştırma bulgularına göre, öğrencilerin büyük çoğunluğunun ikinci yabancı dil Almanca öğrenirken en çok birinci yabancı dil İngilizceden yola çıktıkları, İngilizceyle sık sık bağlantı kurdukları, yapılan karşılaştırmaların çoğunlukla İngilizce alt yapılarla gerçekleştiği, öğrencilerin İngilizce ile karşılaştırmalar yoluyla stratejiler geliştirdikleri ve birinci yabancı dilde edindikleri çeşitli başka stratejileri kullanmakta oldukça birikimli oldukları ve birinci yabancı dile bağlı öğrenme motivasyonlarının öğrenme stratejilerini ve başarılarını etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu veriler, birinci yabancı dilin ikinci yabancı dil öğrenimi ve öğretiminde büyük öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırmacıların, çalışmanın yürütüldüğü İstanbul Kadıköy bölgesi başta olmak üzere, Maltepe ve diğer ilçelerde 2012-2013 eğitim öğretim yılında, ikinci yabancı dil(Almanca) öğretiminin yapıldığı ortaöğretim kurumlarında yapmış oldukları gözlem, inceleme, araştırma, öğretmen, veli ve öğrenci görüşme verilerine göre, öğrencilerin seviyelerine uygun kitap, görsel ve işitsel programlara yönelik materyallerin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin yabancı dil öğrenmesinin genellikle kitap, öğretmen ve tahta ile gerçekleştirilmeye çalışıldığı, pek çok kurumda yabancı dil laboratuvarı ve kadrolu ikinci yabancı dil öğretmenin bulunmadığı görülmüştür. Özellikle de, 2012-2013 eğitim öğretim yılında bazı derslerin(Almanca vb.) müfredatlarının değiştirildiği, ancak bu değişikliğe dayalı ders materyallerinin okullara, öğretmen ve öğrencilere zamanında ulaştırılmadığı, ilgili derslerin öğretiminin yardımcı kaynak ve materyallerle gerçekleştirilmeye çalışıldığı, ilgili kurumlarda görevli ikinci yabancı dil öğretmeni ve veli görüşleri ile öğrenci görüşlerinden anlaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular da bu gözlem, inceleme ve araştırma sonuçlarını doğrulamaktadır. Türkiye'deki en büyük eksikliklerden biri olarak görülen yabancı dil eğitime başlangıç yaşınının 4+4+4 sistemi ile birlikte 2. sınıf düzeyine çekilmesi ve ortaokullarda ikinci yabancı dilin seçmeli ders olarak tercih edilebilecek olması (MEB: 2012) olumlu bir gelişme olmakla birlikte, yabancı dil öğretiminin öğretmen yetersizliği nedeniyle, konuda uzman olmayan öğretmenler tarafından verilmeye başlanması olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir.

Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dille Öğretim Yapılmasında Uyulacak Esaslara İlişkin Yönetmelik (2008) incelendiğinde; Yabancı dil öğretiminin amacı, öğrenciye aldığı yabancı dilin temel kurallarını öğretmeyi, yabancı dil kelime haznelerini geliştirmeyi, yabancı dilde okuduğunu ve duyduğunu anlayabilmeyi ve kendisini sözlü veya yazılı olarak ifade edebilmeyi sağlamak, şeklinde tanımlanmıştır.

Ülkemizde ilkökul, ortaokul, lise ve üniversitede yabancı dil dersleri verilmesine rağmen, gelmiş olduğumuz noktada, henüz bir yabancı dili konuşamayan ve anlayamayan bireylerin varlığı, mevcut eğitim sistemimizde yabancı dil öğretimi ve öğreniminin yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu olumsuzlukları tek bir nedene bağlamak ve açıklamak doğru olmaz. Öğretimin yetersizliğinde tek faktör öğretmen olmadığı gibi, öğrenmenin yetersizliğinde de tek sorumlu öğrencinin kendisi değildir. Yabancı dil öğretimi ve özellikle ikinci yabancı dil öğretiminde yaşanan sorunların nedenini

öğretmen, öğrenci ve sistem dışında başka yerlerde de aramak gerekmektedir. Örneğin, toplumun yapısı, kültürü, yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler ile eğitim politikalarını da irdelemek ve tartışmak gerekmektedir. Öğrencilerimize ilkokuldan üniversite sonuna kadar yabancı dil derslerini öğretmeye çalışıyor ve bu konuda bir arpa boyu yol alamıyorsak, burada acaba kullanılan yabancı dil öğretim yöntemlerini sorgulamamız gerekmez mi? Yabancı dil öğretmeni yetiştirme sistemini ele almak ve tartışmak faydalı olmaz mı? Ayrıca, yabancı dil öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumları, öğretim programları, öğretim kadrosu, üniversitelere yabancı dil öğretmeni seçme sistemi de geniş bir şekilde ele alınmalı, tartışılmalı ve eleştirisi yapılabilir. Üniversitelerde yabancı dil öğretmeni adaylarına verilmekte olan derslerin nicelik ve nitelik yönünden yeterli olmaması (ders saatlerinin yetersizliği, uygulamalı eğitim yapılmaması, ezber dayalı gramer öğretimi vb.), yabancı dil öğretmeni yetiştirme sorunları, akademisyenlerin yetersizliği (Bayraktaroğlu, 2012; Alptekin, 2012) mesleğe yeni başlayan yabancı dil öğretmenlerinin aynı uygulamaları ilkokul, ortaokul veya lise öğrencilerine yapmasına neden olabilmektedir.

Songün (1984:42) “Ülkemizde öteden beri konuşulan, eleştirisi yapılan ancak, hiçbir çözüm yolu aranmayan konuların başında ‘yabancı dil öğretimi’ sorunu gelmektedir. İngilizce öğretim ve öğrenimi ile ilgilenen üniversite mensupları, tüm çalışma konularını İngiliz, ya da Amerikan Edebiyatı’ndan seçerek, sözünü ettiğimiz sorunun çözümüne el atmamışlar ve bu sorunu ‘yüz üstü’ bırakmışlardır. Yabancı dil sorunu, bu tür çalışmalarla, ya da sorunların, gerçekçi olmayan yaklaşımlarla ortaya konulmasıyla, çözümlenemez”, görüşü ile ülkemizdeki yabancı dil öğretiminde karşılaşılan temel sorunları ortaya koymaktadır. Bu temel sorunlar, ikinci yabancı dil öğretimini de olumsuz etkileyebilmektedir.

Işık (2008:18), Türkiye’de yabancı dil eğitimindeki temel sorunları, yabancı dil öğretmeni yetiştirme sistemi ve bundan kaynaklanan yöntemsel hatalar ile dil planlamasındaki eksiklikler, başlığı altında toplayarak incelemektedir. Göğüş’e göre (1993:5), yabancı dil öğretiminde ve öğreniminde çocuğun dil becerilerini geliştirme evreleri şunlardır:

1. Okumayı – yazmayı öğretmek,
2. Okuduğunu, dinlediğini doğru anlayabilecek bir zihin düzeyine getirmek,
3. Kendi düşüncelerini sözle, yazıyla doğru anlatma yeteneğini kazandırmak,
4. Dilinin kurallarını öğretmek.
5. Edebiyat eserlerini okumaya, bunlardan zevk almaya, bu eserler yoluyla, insanı, sorunlarını, doğayı tanıyıp sevmeye alıştırmak.

Ülkemizde yabancı dil öğretiminde bu evrelerin dikkate alınması gerekliliği bulunmaktadır. Ayrıca, özellikle yabancı dil öğretmenlerine hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim yoluyla yeterlilik kazandırılması ihtiyacı bulunmaktadır. Eğitim kurumlarımızın da fiziksel yönden gerekli araç-gereç ve donanımlarının sağlanması, ikinci yabancı dil eğitim programlarının öğrencilerin ilgi, ihtiyaç, beklenti ve talepleri doğrultusunda güncellenmesi gerektiğini ifade edebiliriz. Ayrıca, yabancı dil öğretimi ve öğreniminde yeniliklere açık, olumlu tutum ve davranışlar sergileyebilecek okul yöneticilerine de ihtiyaç bulunmaktadır.

Yabancı dil öğretimi ve öğreniminde dikkate alınması gereken diğer bir nokta da, yabancı dili niçin öğretmeli ve niçin öğrenmeliyiz? sorusunun cevabını objektif olarak verebilmektir. Ülkemizde var olan uygulama, öğrenciler ve veliler açısından sınıf geçme, kredi tamamlama ve okuldaki mezun olma, sistem, yöneticiler ve öğretmenler açısından ise müfredat gereklerini ve mevzuatı uygulamak olduğu açıkça görülmektedir. Halbu ki, yabancı bir dili öğrenmenin ve öğretmenin en önemli nedenleri olan, dünyadaki gelişmeleri inceleme, yapılan bilimsel çalışmaları kaynak dilde takip edebilme, farklı kültür ve insanlarla iletişim kurabilme, kendini geliştirme gibi hedeflerin öğrencilerimize kavratılabilmesi, öğretmen ve okul yöneticilerinde ise bu yönde farkındalık oluşturulması gerekmektedir.

Bayraktaroğlu’na (2012:2) göre, orta ve yükseköğretimde “Yabancı Dil Eğitimi” sorunu sadece bir “iç mesele” olmanın ötesinde Avrupa’ya uyumun da önemli unsurlarından biridir. Bu konuda Avrupa’nın hedeflerini göz önünde bulundurmamak gerekir. Bu nedenle, eğitim sistemimizde

yabancı dil eğitimi alanında hem yaşanan birçok sorunu çözmek, hem de AB'nin Lizbon Hedefleri doğrultusunda kalite standartlarına ulaşmak ve aynı zamanda bu tür eğitim faaliyetini işgücü piyasasına uyumlu hale getirmek amacıyla özellikle yükseköğretimdeki yabancı dil eğitim uygulamasının bu hedeflere göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de ikinci yabancı dil öğretiminde karşılaşılan sorunların neler olduğunu öğrenci, öğretmen, öğretim programı, yönetim ve aile faktörlerine göre belirlemek ve ikinci yabancı dil öğretiminin daha etkili ve yararlı olmasını sağlayacak öneriler geliştirebilmektir.

YÖNTEM

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan 8 sorudan oluşan veri toplama aracına öğrencilerin vermiş oldukları yazılı yanıtlar ile elde edilmiştir. Veri toplama aracının geliştirilebilmesi amacıyla 3 açık uçlu sorudan oluşan bir taslak anket formu oluşturulmuş ve 30 öğrencinin katılımı ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucu elde edilen veriler değerlendirilmiş, eğitim bilimleri alanında uzman 6 akademisyenin görüşü de alınarak 7'si açık uçlu soru olmak üzere, toplam 8 sorudan oluşan anket formu geliştirilmiştir. Veriler, 2012-2013 öğretim yılında, İstanbul Kadıköy ilçesinde bir Anadolu Lisesi'nde ikinci yabancı dil olarak Almanca öğrenimi gören 90 öğrenci ile Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Fransızca öğretmenliği ve Almanca Öğretmenliği bölümlerinde 1.sınıfta öğrenim gören 76 öğrencinin açık uçlu sorulara vermiş oldukları yazılı yanıtlar ile elde edilmiştir. Verilerin yazılı olarak toplanmasının yarı yapılandırılmış görüşmelere göre bazı avantajları bulunmaktadır. Örneğin, araştırmada daha çok katılımcıya ulaşılabilmesi, veri toplama ve çözümlemenin kolaylığı ile katılımcıların konu hakkındaki görüş ve düşüncelerini serbest bir ortamda rahatlıkla yazıya dökülebilmeleri gibi avantajlarından söz edilebilir. Bununla birlikte, verilerin yazılı toplanması nedeniyle ortaya çıkabilecek olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla, katılımcı sayısının çok olmasına özen gösterilmiş, katılımcıların kişisel bilgileri alınmamış ve uygulama öncesinde araştırmanın amacı hakkında katılımcılar bilgilendirilmiştir. Araştırma bulgularını detaylı analiz edebilmek ve ortaya çıkan sonuçların nedenlerini belirleyebilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Yarı yapılandırılmış formlar aracılığı ile toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Yazılı olarak elde edilen veriler belli alt başlıklar altında toplanarak frekansları çıkarılmıştır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin aşağıdaki sorulara yanıt vermeleri istenmiştir:

1. İkinci yabancı dil öğretiminin ve ikinci yabancı dil öğrenmenin önemli olduğunu düşünüyor musunuz?
2. İkinci yabancı dili günlük yaşamınızda etkili olarak kullanabiliyor musunuz?
3. Ülkemizde ikinci yabancı dil öğretiminde öğrencilerden kaynaklanan sorunlar nelerdir?
4. Ülkemizde ikinci yabancı dil öğretiminde öğretmenlerden/öğretim elemanlarından kaynaklanan sorunlar nelerdir?
5. Ülkemizde ikinci yabancı dil öğretiminde öğretim/ders programı/planlamadan kaynaklanan sorunlar nelerdir?
6. Ülkemizde ikinci yabancı dil öğretiminde üst yönetimden/sistemden kaynaklanan sorunlar nelerdir?
7. Ülkemizde ikinci yabancı dil öğretiminde ailelerden kaynaklanan sorunlar nelerdir?
8. Ülkemizde ikinci yabancı dil öğretiminin daha etkili ve faydalı olabilmesi için neler yapılmalıdır? Önerileriniz nelerdir?

Anadolu Lisesinde ikinci yabancı dil öğrenimi gören öğrenci görüşleri ile üniversitede Almanca öğretmenliği ve Fransızca öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin yukarıda yer alan sorulara vermiş oldukları yazılı yanıtlar alt kategorilere ayrılarak kodlamaya dayalı içerik analizi yardımıyla değerlendirilmiş ve karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin görüşleri her bir soruya vermiş oldukları yanıtlara göre alt kategorilere ayrılmıştır. Katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak bulgular bölümünde lise veya üniversite öğrencisi olduğu katılımcı sırası ile birlikte sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı (166 kişi) ikinci yabancı dil öğretimi ve ikinci yabancı dili öğrenmenin çok önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (112 kişi) ikinci yabancı dili günlük yaşamlarında etkili olarak kullanamadıklarını düşünmektedir. İkinci yabancı dili günlük yaşamlarında etkili olarak kullanamadığını belirtenlerin çoğunluğu lisede ikinci yabancı dil öğrenimi gören öğrencilerdir. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Okulumuzda ikinci yabancı dil olarak Almanca dersi görüyorum. Sınavlarda başarılı olmama rağmen, Almanca konuşamıyorum ve Almanca konuşmaların çoğunu anlayamıyorum” (K4, Lise).

“Lisede İkinci yabancı dil dersleri aldım. Ancak, bir yabancı ile karşılaşsam konuşamam ve anlaşılamam. Zaten Öğretmenimiz bile doğru dürüst konuşmıyordu. Bizimle hep Türkçe konuşuyordu ve dersleri Türkçe anlatıyordu” (K38, Üniversite).

Araştırmaya katılan öğrencilere göre, Türkiye’de ikinci yabancı dil öğretiminde öğrencilerden kaynaklanan değişik sorunlarla karşılaşmaktadır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (138 kişi) pratik yapma imkânlarının olmadığını sorun olarak belirtirken, tamamına yakını (157 kişi) ise üniversite sınavlarında ikinci yabancı dil ile ilgili soru yer almaması nedeniyle dersin önemsenmemesini sorun olarak değerlendirmektedirler. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Derslerde öğrendiklerimizi dersten sonra unutuyoruz. İkinci yabancı dilin üniversitede çok işime yarayacağını sanmıyorum. Zorunlu olmasa bu dersi almazdım sanırım.Zaten Üniversite sınavlarında da bu dersten soru çıkmıyor.Bu ders için zamanımın boşa geçtiğini düşünüyorum.Bu ders yerine sınava yönelik dersler olsa daha faydalı olurdu bence..” (K65, Lise).

“İkinci yabancı dil ile ilgili pek bir şey hatırlamıyorum. Sınavlardan birkaç gün önce çalışarak dersten geçtim. Pek önemli bir ders değildi. Üniversite sınavlarında soru çıkmadığı için diğer derslere ağırlık verdim” (K17, Üniversite).

Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası (102 kişi), öğrencilerin ikinci dil öğrenmenin önemini yeteri kadar kavrayamadıklarını ve ikinci yabancı dil öğrenimi ve öğretimi çok önemli olmasına rağmen, günlük yaşamda ikinci yabancı dile ihtiyaç duymadıklarını ve bundan dolayı ikinci yabancı dil öğrenmeye yönelik düşük olan motivasyonlarının daha da olumsuz etkilendiğini belirtmektedirler. Ayrıca, ikinci yabancı dil öğretimine yönelik var olan önyargıların da olumsuz etkileri olduğuna yönelik öğrenci görüşleri bulunmaktadır. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Şimdi ücret karşılığında İspanyolca kursuna gidiyorum. Oysa, lisede seçmeli ders olarak yabancı dil vardı. Ama tercih etmedim. Kimse de yönlendirmedi. Tamamen sınav için ders çalışıyordum. Üniversiteye gelince ikinci hatta üçüncü yabancı dil öğrenmenin önemli olduğunu anladım” (K74, Üniversite).

“İkinci yabancı dil olarak Almanca dersini alıyoruz. Pek işime yarayacağını sanmıyorum. Bu yüzden bu derse çok önem vermiyorum. Matematik, Fizik, Kimya gibi

dersler benim için daha önemli. Biz isteksiz olunca öğretmenimiz de fazla bizi zorlamıyor. Zaten arkadaşlarım da devam zorunluluğundan dolayı bu derse mecburen giriyoruz” (K54, Lise).

Araştırmaya katılan öğrencilerin yarıya yakını (78 kişi), ülkemizde henüz ana dili öğretimi ile birinci yabancı dil öğretiminin etkili olmadığını ve pek çok sorunla karşılaştığını, ana dili öğretimi ile birinci yabancı dil öğretimi (genellikle İngilizce) konusunda karşılaşılan sorunların ikinci yabancı dil öğretimini de olumsuz etkilediğini düşünmektedirler. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“İngilizce dersini ilkokuldan beri görüyorum. Ama, İngilizcem pek iyi değil. Türkçe dil bilgisinde bile eksiklerim olduğunu anladım. Konuşamıyorum ve dinlediğimi anlayamıyorum. Şimdi de Almanca dersi veriliyor. Almanca da çok zorlanıyorum. Bir yabancı dili öğrenmeden diğer yabancı dili öğrenebilmem çok zor geliyor bana. Almanca öğrenebileceğimi sanmıyorum ve dersi de açıkça sevmiyorum. Ama sınavlardan geçiyorum” (K83, Lise).

“Ortaokul ve lisede İngilizce dersleri aldım ayrıca İngilizce kursuna da gitmeme rağmen hâlâ İngilizce konuşamıyorum ve dinlediğimi anlamıyorum. Ayrıca, Anadolu Lisesinde Fransızca dersi gördüm. Ama İngilizce benim için daha önemli olmasına rağmen İngilizce’ mi bile geliştiremedim. Bazen Türkçede bile ciddi hatalar yapıyoruz. İkinci yabancı dili zor öğrenirim. Kendime güvenmiyorum” (K23, Üniversite).

Öğrenci görüşlerine göre, ikinci yabancı dil öğretiminde öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar olarak büyük bir çoğunluğu (143 kişi) öğretmenlerin ikinci yabancı dil alanına vakıf olmadıklarını, derslere hazırlıklı gelmediklerini, dersleri etkili sunmadıklarını, öğrencilerin seviyesine inemediklerini düşünmektedirler. Bu görüşler, üniversite öğrenimi gören öğrencilerde daha çok ortaya çıkmaktadır. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Fransızca öğretmenimiz dersleri hep Türkçe anlatıyordu. Fransızca konuştuğunu pek görmedik. Kendisi de zaten daha önce başka bir alanda öğretmenlik yaptığını belirtiyordu. Elinde bir kitaptan sürekli not tutturuyordu ve bu notların aynısını sınavda soruyordu. O yüzden sınavlarda hiç zorlanmadım. Ama Fransızca öğrendiğimi düşünmüyorum. Üniversiteye geldikten sonra aslında bir şey öğrenemediğimi fark ettim” (K56, Üniversite).

“İkinci yabancı dil öğretmenimiz dersleri ezber ağırlıklı işliyor, gramer anlatıyor ama konuşma yapmıyor. Sürekli elindeki kitaptan bakarak anlatıyor. Bazen fotokopiler dağıtıyor. Akıllı tahta ya da Bilgisayardan hiç sunum yapmıyor. Zorunlu olmasa herhalde bu derslere girmezdim. Anlamadığımız konularda soru sorduğumda öğretmenimiz geçiştiriyor ve tam cevap veremiyor. Bence öğretmenimizde yeterli değil” (K18, Lise).

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına yakını (159 kişi), ikinci yabancı dil öğretmenlerinin dersleri genellikle bilgi ve ezber ağırlıklı, not ile değerlendirmeye yönelik işlediklerini, derslerde sadece yazılı materyalleri kullandıklarını ve diğer görsel işitsel materyallerin yeterli düzeyde kullanılmadığını, derslerde uygulama ve konuşma pratiklerinin yetersiz olduğunu, bu durumda öğrencilerin de ezbere dayalı, gramer ağırlıklı ders çalışarak sınıf geçebilmek amacıyla hareket ettiklerini belirtmektedirler. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Lisede yabancı dil dersinde grameri ezberledik durduk. Ama Televizyonda ya da İnternette izlediğim konuşmaları anlamıyorum. Birisi bana bir şey sorsa cevap veremem tıkanır kalırım. Sınavlarda zaten hep test yapılıyordu. Sınıfı geçmem hiç zor olmadı ama maalesef ders benim için ve arkadaşlarım için de pek yararlı olmadı. Bazı arkadaşlarımız sonradan dil kurslarına gitti” (K38 Üniversite).

“Şimdiye kadar okulda yabancı dil ile ilgili bir film veya gösteri izlemedik. Okulumuzda dil laboratuvarı bile yok. Özel kursa giden arkadaşlarım derslerde film izliyorlarmış, yabancı hocalarla konuşmalar yapıyorlarmış. Öğretmenimiz sürekli olarak sınavda hangi test sorularını soracağını not tutturuyor ve aynılarını ya da benzerlerini soruyor. Biz de aynı soruları ezberleyerek sınavlara hazırlanıyoruz ve yüksek notlar alıyoruz” (K81, Lise).

Lisede öğrenim gören ve araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (84 kişi) ikinci yabancı dil derslerine giren öğretmenlerin alan dışından olduklarını veya alanlarında yeterli olmadıklarını belirtmektedirler. Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin çoğunluğu (69 kişi) da lise öğrenimleri esnasında ikinci yabancı dil öğretmenlerinin başka bir alandan görevlendirme yoluyla kendilerine ders verdiğini ve alanlarında yeterli olmadıklarını düşünmektedirler. Ayrıca, araştırmaya katılan üniversite öğrencileri, üniversitede verilen yabancı dil öğretiminin lisede verileden çok farklı olmadığını belirtmektedirler. Bu bağlamda üniversite öğrencileri, üniversite öğretim üyelerinin ve eğitim programlarının da yeterli olmadığını düşünmektedirler. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Almanca öğretmenimiz doğum iznine ayrıldı. Yerine gelen öğretmenimiz daha önce hiç Almanca öğretmenliği yapmamış ama Almanca bildiğini söyledi. Daha önce bankada çalışmış. Pek Almanca konuştuğunu görmedim. Bana göre bize Almanca öğretemiyor. Çünkü, çoğu zaman gramer konularında ya da soruları çözerken sözlüğe bakıyor. Sürekli elindeki kitaba bakarak anlatıyor ve tahtaya yazıyor” (K78, Lise).

“Lise öğrenimi gördüğüm ilçede yabancı dil öğretmenimiz olmadığı için bazen Kaymakam derslere geliyordu. Bizimle sohbet edip gidiyordu. Pek çok dersimizde boş geçiyordu. Sınavlarda soracağı soruları da cevapları ile fotokopi veriyordu. Fotokopi olarak verdiği 50 sorudan 20 tanesini sınavda soruyordu. Hepimiz başarılı olduk ama şimdi üniversitede çok zorlanıyorum. Hazırlık sınıfını bile zor geçtim. Demek ki biz lise de boşuna zaman geçirmişiz” (K29, Üniversite).

İkinci yabancı dil öğretiminde öğretim programı, ders programı ve planlamadan kaynaklanan sorunlar olarak, öğrencilerin tamamına yakını (156 kişi) ilk sırada araç-gereç, materyal yetersizliği ile görsel işitsel materyallerin olmamasını göstermektedirler. Lisede öğrenim gören ve araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı (90 kişi), 2012-2013 öğretim yılında, yazılı ve görsel materyallerin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullara zamanında gönderilmemesi nedeniyle, ikinci yabancı dil öğretiminin aksadığını, ücret karşılığında ders materyali almak zorunda kaldıklarını açıklamışlardır. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına yakını (151 kişi), ikinci yabancı dil ders saatlerinin 2 saat olduğunu ve bunun yeterli olmadığını, ikinci yabancı dil derslerinin tüm okullarda verilmediğini düşünmektedirler. İkinci yabancı dil derslerinin verildiği okul sayılarının yetersiz olduğuna ilişkin görüşler, üniversite öğrencilerinde lise öğrencilerine oranla daha yüksektir.

“Şu anda Almanca dersinin kitabı yoktur. Öğretmenimiz başka kaynaklardan fotokopi çektiler dersi işliyor. Millî Eğitim Bakanlığı ders kitaplarını okullara göndermemiş. Para ile satın almak istiyoruz ama yasakmış. Okulumuzda dil laboratuvarımız yok, uygulama yapamıyoruz. Dersler öğretmenimizin gayretleri ile sürüyor. Ders saatlerimiz çok az. 2 saatle yabancı dili öğrenmek çok zor” (K53, Lise).

“Lise de ne düzenli bir öğretmenimiz oldu, ne de ders programımız. Ders programımız sürekli değişip duruyordu. Dersler genelde boş geçirdi. Zaten 2 saat ders süresi vardı. Bu kadar sürede ikinci yabancı dili öğrenmek mümkün değil. Bazı arkadaşlarımız ise ikinci yabancı dil dersini hiç görmemişler bile. Demek ki ikinci yabancı dil her okulda verilmiyor. Bence Ortaokul ve Lisede İngilizce ile birlikte bir başka yabancı dil en az 4 saat olmalı ve iyi öğretmenler derslere gelmeli. Ancak, lisede yaşadığımız sorunların benzerini üniversitede de yaşıyoruz” (K61, Üniversite).

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu (148 kişi) ikinci yabancı dil ders içeriklerinin bilgi ve gramer ağırlıklı olmasını, ikinci yabancı dili günlük yaşamlarında kullanamamalarının en

büyük nedenlerinden biri olarak görmekteyiz. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ders kitabımız zaten yok. Öğretmenimizin fotokopilerinden dersi takip ediyoruz. Yabancı parçaları okuyoruz, bilmediğimiz kelimeler için sözlüğe bakıyoruz. Sınıfımız kalabalık olduğu için konuşma yapamıyoruz. Ders süresi zaten 2 saat, bir saati yoklamayla geçiyor. Yabancı dilde karşılıklı konuşma, soru cevap olmadığı için pratiğimiz olmuyor. Okul dışında da konuşamıyoruz. Sınavlarımız da yazılı ve test olunca bizde konuşabilmek için kendimizi zorlamıyoruz” (K12 Lise).

“İlkokuldan beri İngilizce görüyorum. Ama kendimi İngilizce olarak iyi bir şekilde tanıtamam. Lisede ikinci yabancı dilim Almanca idi. İngilizce’yi tam öğrenemedim. Almanca’yı nasıl öğreneyim. Ben mi öğrenemedim, öğretmenlerimiz mi öğretmedi anlamadım. Ama bir yerlerde bir hata olduğu kesin. Üniversiteye geldim ama üniversiteler de hance liselerden çok farklı değil. Kolej mezunu arkadaşlarım en azından bir yabancı dili konuşabiliyorlar. Lisede ezberle dayalı bol bol gramer öğretiler. Sınavlardan geçtik ama konuşamıyorum, yabancı biriyle anlaşamıyorum, derdimi anlatamıyorum. Üniversitede de sınıfımız çok kalabalık ve konuştuğumuz falan yok. Kitap üzerinden altını çizerek, notlar tutarak ve fotokopileri ezberleyerek sınıfımızı geçmeye çalışıyoruz. Fırsatım olursa özel ders veya kursa gitmeyi düşünüyorum. Dil öğrenmenin önemli olduğunu yeni anladım” (K28 Üniversite).

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu (141 kişi); ikinci yabancı dil öğretiminde üst yönetimden, sistemden kaynaklanan sorunlar olarak, ikinci yabancı dil öğretiminin yeterince önemsenmediğini ve bu yüzden de yeterli kaynak ayrılmadığını, okul yönetimlerinin ikinci yabancı dile yeterli desteği vermediklerini ve programların da çok sık değiştiğini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Yöneticilerimizin yabancı dil öğretimi için yeteri kadar çaba harcadıklarını düşünmüyorum. Çünkü, gerek lisede, gerekse üniversitede öğretmen ihtiyacı var. Ders araç gereçlerimiz yeterli değil. Bunlar için para olmadığına inanmıyorum. Hance para var ama yabancı dil öğretmek için harcanmıyor. Gerekli önem verilmiyor. Ders saatlerini ve programlarını sürekli değiştiriyorlar, kullanacağımız kitaplar sürekli değişiyor ama içindekiler çok güncel olmuyor” (K71 Üniversite).

“Okul yöneticilerimiz derslerin nasıl yapıldığını, yabancı dili öğrenirken sorunlarımızın neler olduğunu merak etmiyorlar ve bizimle bu konuda yeteri kadar ilgilenmiyorlar. Bizim isteğimiz olduğunda dinlemiyorlar bile. Yabancı dil laboratuvarı yapılmasını istedik ama iki sene oldu bir şey değişmedi. Bizde artık derslerle ilgili sorunlarımızı kendimiz çözmeye çalışıyoruz” (K8 Lise).

Araştırmaya katılan lise ve üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun (138 kişi) ortak görüşüne göre, ikinci yabancı dil öğretiminde üst yönetimden, sistemden kaynaklanan başka sorunlar da bulunmaktadır. Özellikle, ikinci yabancı dil ders içeriklerinin güncel ve ihtiyacı karşılayacak düzeyde hazırlanmaması, ikinci yabancı dil öğretimi alanında yaşanan sorunların çözümü için yeterli çaba harcanmaması, sınavı merkeze alan öğretim uygulamaları nedeniyle ikinci yabancı dile önem verilmemesi sorun olarak görülmektedir. Ayrıca, öğrencilere uygulama ve yurt dışı öğrenim imkânı sunulmaması, okullarda yabancı dil laboratuvarlarının bulunmaması, eğitim sisteminin sürekli değişmesi nedeniyle ikinci yabancı dil ders saatleri ve içeriğinin de değişmesi ve bu değişikliğin olumsuz etkileri, ikinci yabancı dil alanına yönelik öğretmen yetiştirme ve istihdamının nicelik ve nitelik yönünden yeterli olmaması önemli sorunlar olarak sıralanmıştır.

Yukarıda yer alan katılımcı görüşlerine ek olarak, bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Diğer öğretmenlerimiz üniversite sınavlarına hazırlanmamızı ve sınavda soru çıkan derslere önem vermemizi öğüt veriyorlar. Anladığım kadarıyla, yabancı dil çok fazla önemsenmiyor. Zaten okulumuzda da yabancı dil için gerekli imkânlarımız kısıtlı.

Yabancı dile önem verilmiş olsaydı herhalde bir takım imkânlar sağlanırdı, ek dersler yapılırdı, yabancı dil laboratuvarı yapılırdı, birden fazla yabancı dil öğretmenimiz derse gelebilirdi” (K33 Lise).

“Üniversitede Fransızca öğretmenliğinde okuyorum. Ama, öğretmen olarak atanacağımı sanmıyorum. Almanca ve Fransızca öğretmenliğinde okuyanlar öğretmen olamıyorlarsa peki liselerde bu dersleri kim okutuyor. Biz neden bu bölümleri okuyoruz. Demek ki başka bölümlerden mezun olanlar yabancı dil öğretmenliği yapıyor. Lisede bize ders veren öğretmenimiz de başka bir branşın öğretmeni zaten. Üniversitede de iyi bir eğitim aldığımızı söyleyemem. Herkes sınıfını geçiyor ama neredeyse kimse Fransızca veya Almanca konuşmuyor. Zaten bu bilgilerle mezun olur da öğretmen olursam öğrencilerime nasıl Fransızca öğreteceğimi bilmiyorum. Üniversite hocalarımız da bize yeteri kadar destek olamıyorlar. Fırsat bulursam başka bir bölüme geçmeyi düşünüyorum” (K72 Üniversite).

İkinci yabancı dil öğretiminde ailelerden kaynaklanan sorunlar olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu (146 kişi); ailelerin birinci yabancı dili ve merkezî sınavlarda soru sorulan dersleri önemsemeleri, ancak ailelerin ikinci yabancı dil konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları için ikinci yabancı dilin önemini kavrayamamaları nedeniyle, ikinci yabancı dili gereksiz gördüklerini düşünmektedirler. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilerin tamamına göre, aileler yabancı dil bilmedikleri için hem birinci yabancı dil, hem de ikinci yabancı dile yönelik olumsuz tutum ve davranışlar sergileyebilmektedirler. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (156 kişi) da yukarıda belirtilen faktörlerin de etkisiyle, ailelerin ikinci yabancı dil öğretimine yeterli ekonomik ve pedagojik desteği vermediklerini, bu konuda isteksiz davrandıklarını düşünmektedirler. Bazı katılımcılar bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Annem ve babam lisede görmekte olduğum ikinci yabancı dil olarak Almancanın çok önemli olmadığını, öncelikle İngilizceyi öğrenmem gerektiğini belirtiyorlar. Almancayı öğrenip de nerede konuşacaksın, üniversite sınavlarında bile işine yaramaz diyorlar. Almanca hikaye kitabı almak istedim ama ailem gerek yok diye müsaade etmedi. Öğretmenimiz bazı kaynaklar önermişti ama alamadım. Ailem sürekli üniversite hazırlık test kitaplarını alarak çalışmamın daha yararlı olduğunu düşünüyor. Şu anda, İngilizce ve Üniversite hazırlık kursuna gidiyorum. İkinci yabancı dil için de kursa gitmek ve kitaplar alarak çalışmak isterdim. Ama üniversite sınavı benim için şimdilik çok daha önemli” (K11, Lise).

“Üniversitede Almanca öğretmenliğinde okuyorum. Fransızca öğretmenliğinde çift ana dal yapmak istedim, ikinci bir yabancı dilim olsun istedim ama ailem ne gerek var onu okuyacağına okul öncesi öğretmenliği veya psikolojik danışmanlık oku öğretmen olursun dediler. Annem ve babam da hiç yabancı dil bilmiyorlar. Lisede almış olduğum yabancı dil dersleri de benim için çok faydalı olmadı. Lisede Almanca öğretmenimiz bazı kitaplar almamızı önerdiğinde ailem hiç gerek yok diye müsaade etmemişlerdi. Ailem üniversite sınavlarına hazırlanmamın daha önemli olduğunu sürekli belirttiler” (K59, Üniversite).

Araştırma bulguları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, öğrenci görüşlerine göre, ortaöğretim ve yükseköğretimde ikinci yabancı dil öğretimi ve öğreniminde, öğrenciler, öğretmenler/öğretim elemanları, yöneticiler, öğretim programı ve planlama, üst yönetim ve ailelerden kaynaklanan çok çeşitli nedenlere bağlı olarak sorunlarla karşılaşmakta ve bu sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik önemli beklenti ve talepler bulunmaktadır. Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencileri ile üniversite öğrencilerinin görüşleri paralellik taşımakla birlikte, özellikle öğretmenlerin, öğretim elemanlarının kullandıkları yöntemler, üst yönetimden kaynaklı sorunlar ile ikinci yabancı dilin etkili kullanımı konularında üniversite öğrencilerinin daha eleştirel yaklaştıkları ve farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının ikinci yabancı dil öğrenmenin ve ikinci yabancı dil öğretiminin çok önemli olduğunu belirtmeleri, gerek lisede ikinci yabancı dil öğrenimi gören öğrencilerin, gerekse üniversitede yabancı dil öğrenimi gören öğrencilerin ikinci yabancı dilin öğrenimi ve öğretimi konusundaki farkındalık düzeylerinin yüksek olduğunu ve ikinci yabancı dil öğrenimi ve öğretimini önemsediklerini ortaya koymaktadır. Çelikkaya'nın (2013:107) araştırma bulgularına göre de, öğrenciler Almanca'nın ikinci yabancı dil olarak öğrenilmesinin oldukça gerekli ve önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuç, araştırma bulgularını desteklemektedir.

Araştırmaya katılan, lisede ikinci yabancı dil öğrenimi gören öğrenciler ile üniversitede yabancı dil öğrenimi gören öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun, ikinci yabancı dili günlük yaşamlarında etkili olarak kullanamadıklarını belirtmeleri, ikinci yabancı dil öğretiminin uygulamaya dönük olmadığı, mevcut ikinci yabancı dil öğretiminin, öğrencilerin ikinci yabancı dili günlük yaşamda kullanabilmelerine yardımcı olamadığını ve bu durumda daha çok teorik ve ezbere dayalı bir eğitimden kaynaklandığını göstermektedir. Bu sonucun ortaya çıkması, mevcut uygulamadaki ikinci yabancı dil ders saatlerinin yetersizliğini de doğrular ve destekler niteliktedir. Ülkemizde ortaöğretim kurumlarında hazırlık sınıfları ve özel statülü okullar hariç olmak üzere ikinci yabancı dil öğretimi genellikle Anadolu Liselerinde haftada 2 saat olarak yürütülmektedir. Kırmızı (2009:274) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre, öğretmenler Almanca öğretim programında yer alan konuların işlenişinde zaman darlığı sorunu yaşadıklarını, bu nedenle okuma, yazma ve konuşma aktivitelerinin yaptırılmadığını belirtmişlerdir. Bu sonuç, araştırmada ortaya çıkan sorunların temel nedenleri arasında sayılabilir.

Türkiye'de ikinci yabancı dil öğretiminde öğrencilerden kaynaklanan değişik sorunlar olarak, öğrencilerin pratik yapma imkânlarının, ihtiyaçlarının ve isteklerinin olmaması, üniversite sınavlarında ikinci yabancı dil ile ilgili soru yer almaması nedeniyle derslerin yeterince önemsenmemesi, ikinci yabancı dil öğrenmenin önemini anlayamaması, günlük yaşamda ikinci yabancı dile ihtiyaç duyulmaması ve ikinci yabancı dil öğrenme motivasyonlarının olumsuz etkilendiği ile ikinci yabancı dil öğretimine yönelik önyargıların varlığı belirtilmiştir. Araştırma bulguları, öğrencilerin ikinci yabancı dil öğrenmeye yönelik motivasyon düzeylerinin düşük olduğunu ve karşılaşmış oldukları diğer sorunların da düşük olan motivasyon düzeylerini daha da olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Yabancı dil öğrenme de motivasyonun önemi üzerine yapılan bazı araştırmalarda (Gardner ve Lambert, 1972; Chambers, 1994; Clark ve Trafford, 1996) kişilerin yabancı dil öğrenmelerinde etkili olan faktörler olarak kişinin yabancı dil öğrenmeye ilgi göstermeleri, bundan keyif almaları ve öğrendikleri yabancı dili kullanabilmeleri, yabancı dili iyi bir düzeyde öğrenmenin sağlayacağı çıkar ve yararlar, bir yabancı dilde ustalaşma ile başka bir bölge veya ülkenin kültürüne dahil olabilme ve başka insanlarla ilişki kurabilmeye yönelik amaçların önemli olduğunu belirtmektedirler. Araştırma bulgularında da görüleceği gibi, yabancı dil öğrenmede en önemli noktalardan biri içsel ve dışsal motivasyonun sağlanmasıdır.

Araştırmaya katılan öğrenciler, ülkemizde ana dili öğretimi (Türkçe) ile birinci yabancı dil (genellikle İngilizce) öğretiminde önemli sorunlar yaşandığını ve ikinci yabancı dil öğretiminin de bu sorunlardan olumsuz etkilendiğini belirtmektedirler. Ana dili öğretimi ile birinci yabancı dil öğretiminde karşılaşılan olumsuzlukların, öğrencilerin ikinci yabancı dil öğrenimi ve öğretimine yönelik olumsuz tutum geliştirmelerine, bu konuda, ikinci yabancı dile karşı sorun yaşamalarına, önyargı oluşturmalarına, ikinci yabancı dili etkili olarak öğrenememelerine ve kullanamamalarına neden olduğu değerlendirilebilir. Araştırma bulguları ışığında, ikinci yabancı dil öğretiminde öğrencilerden kaynaklanan sorunlar analiz edildiğinde, öğrencilerin sınavı merkeze alan bir yaklaşımla üniversite sınavlarında ikinci yabancı dil ile ilgili soru yer almaması nedeniyle bu derse önem vermedikleri görülmektedir. Bu noktada, ülkemizdeki merkezî sınav uygulamalarının ikinci yabancı dil öğretimi ve öğrenimini de olumsuz etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Can (2010) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre, merkezî sınav uygulamaları ile öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve velilerin okullardaki eğitsel uygulamaları değil, çoktan seçmeli test

çözme ve sınava hazırlık uygulamalarına önem vermeye başladıkları, sınav uygulamalarının öğrenmeyi değil, ezberciliği özendirmediği, tüm öğretim kademelerinde sınav uygulamalarının temel amaç haline geldiği ve öğretim kurumlarının temel işlevlerini yerine getiremediği ve sınavı merkeze alan uygulamalara yönelmelerine neden olduğu belirtilmektedir. Merkezî sınav sisteminin olumsuz etkilerine yönelik bu bulguların araştırmada ortaya çıkan ikinci yabancı dil öğrenimi ve öğretimini de olumsuz etkilediği ve araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrenciler, üniversite öğrencilerinin çoğunluğu başta olmak üzere, öğretmenlerin ikinci yabancı dil alanına vakıf olmamalarını, derslere hazırlıklı gelmemelerini, dersleri etkili sunamamalarını, etkili yöntem ve teknik kullanamamalarını ve öğrencilerin seviyesine inememelerini öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar olarak görmektedirler. Araştırmada ortaya çıkan, ikinci yabancı dil öğretiminde öğretmenlerden kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik olarak, Tok ve Arıbaş'a (2008:226) göre; Yabancı dil farkındalığı geliştirme etkinlikleri bir program çerçevesinde, yaş grubuna uygun hizmet öncesi veya hizmet içi eğitimi almış öğretmenler tarafından yapılmalı, Şahin'e (2009:157) göre ise, yabancı dil öğretiminde öğreticinin bireyi öğrenmeye istekli hale getirmesi (dışsal motivasyon), dil öğrenmeyi kolaylaştırıcı önlemleri alması (olumlu öğrenme ortamı) ve öğrenmeyi engelleyici etmenleri (dilsel ve dil dışı) ortadan kaldırması öğrenci başarısına olumlu katkı yapacak öğretmen özellikleri olarak vurgulanmaktadır.

Öğrenci görüşlerine göre, ikinci yabancı dil dersleri bilgi ve ezber ağırlıklı işlenmekte, görsel ve işitsel materyaller yerine daha çok yazılı materyaller kullanılmaktadır. Ayrıca, derslerin not ile değerlendirilmeye yönelik işlenmesi, derslerde uygulama yapılmaması, gramer ağırlıklı ders işlenmesi sorun olarak değerlendirilmektedir. Bu bulgular, ikinci yabancı dil öğretiminin gerçekleştirilmesinde öğretmenlerden ve eğitim sisteminden kaynaklanan pek çok sorun bulunduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma bulgularına paralel olarak, Bayraktaroğlu'nun (2012:6) tespitlerine göre, bugün Türkiye'deki bazı üniversitelerde kısmen veya tamamen yabancı dille eğitim uygulaması, öğrencilerin daha henüz akademik derslerini takip edebilmeleri için yeterli bir yabancı dil seviyesine ulaşmadan ve hedefleri gerçekçilikle bağdaşmayan, öğretim-öğrenim sürecini yavaşlatan, zorlayan, hatta engelleyen, öğrencileri sorgulama, araştırma ve yorum yapabilme becerisinden yoksun bırakan, onları ezberleten "göstermelik" bir eğitime dönüşmüştür. Darancık'ın (2008), günümüzde yabancı dil öğretiminde genellikle geleneksel yöntem ve tekniklerin kullanıldığını, ağırlıklı olarak dilbilgisi yapılarının işlendiğini ve ders kitaplarının dışına çıkılmadığını belirtmesi, araştırmada elde edilen bulguları desteklemektedir. Rowntree (1981:35-36), bir yabancı dil öğretmenin, dersin işleniş ve konusuna uygun ders kitabı (veya kaynak materyal) seçmesi ve öğrenci katılımının da gerekeceği temel aktiviteler düşünmesi gerektiğini ve bu ilkelerin bir yabancı dil öğretmenin derse hazırlanırken uyması gereken önemli kurallardan olduğunu belirtmektedir. Bu sonuç, araştırmada ortaya çıkan yabancı dil öğretmeninden kaynaklı sorunların çözümünde yol gösterici olarak kullanılabilir. Songün'e göre (1984:132), yabancı dil öğretimi ve öğreniminde ki temel gerçek, dilin bütünlüğünün öğretilmeyeceğidir. Leeson (1975:184)'da yabancı dilin bütünlüğünün öğretilmesinin olanaksız olduğunu vurgulayarak, öğrencinin daha sonraları ihtiyaç duyacağı bilgi ve becerileri esas alacak bir çerçevede yabancı dil öğretimi yapılmasının daha yararlı olacağını belirtmektedir. Bu bulgular araştırmada ortaya çıkan yönetim, yöntem, öğretim programı, öğretmen/öğretim elemanı ve öğretim sisteminden kaynaklı sorunların çözümünde esas alınması gereken noktaları ortaya koymaları bakımından önem taşımaktadır. Araştırmada ortaya çıkan ikinci yabancı dil öğretimine yönelik sorunların çözümünde, Memiş ve Erdem'e (2013:317) göre, her dilin kendine özgü sözdizimsel, morfolojik ve fonetik özellikleri olduğundan, yabancı dil olarak öğretimi yapılacak dillere yönelik olarak öğretim yöntemleri oluşturulmalıdır. Ayrıca, yöntemlerin başarılı olabilmesi için kullanım özelliklerinin yanı sıra, hedef kitlenin kişisel özellikleri, öğretimin yapıldığı çevrede konuşulan dil, ekonomik ve sosyal durum vb. gibi bir takım faktörlerin de dikkate alınarak yöntemin kullanım özelliklerinin uyarlanması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Araştırma bulgularına göre, ikinci yabancı dil öğretiminde derslerin sınıf geçmeye yönelik ve klâsik ölçme ve değerlendirme yaklaşımıyla işlenmesi, sınavlarda ezber dayalı bilgi yoklayan soruların sorulması, ikinci yabancı dilin etkili öğretimini ve öğrenimini olumsuz etkilemektedir.

Çelikkaya'nın (2013:107) araştırmasına katılan öğrenciler de benzer şekilde, Almanca öğrenme amaçlarının sadece dersten geçmek ve not ortalamalarını yükseltmek için olduğunu, bunun dışında Almanca'ya vakit ayırmadıklarını, sınava hazırlanma dışında hiç Almanca çalışmadıklarını, dersin not ile değerlendiriliyor olmasının, derse karşı olumsuz tutum almalarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuç, araştırmada elde edilen bulguları doğrular ve destekler niteliktedir. Gömleksiz ve Elaldı (2011:451), yabancı dil öğrenme süreci içerisinde değerlendirme yaparken öğretmen gözlemleri, öğrenci çalışmalarının toplandığı portfolyolar, öğrencilerin öğrenme süreci içerisinde sorumlu oldukları ödev, proje, sunum gibi ürün değerlendirmeleri ve bireysel veya grup olarak sergiledikleri performanslarının değerlendirilmesinin (tiyatro gösterisi, şiir veya müzik dinletisi gibi) başvurulması gereken alternatif yöntemler olduğunu belirtmektedir. Araştırma bulguları esas alındığında, ikinci yabancı dil öğretiminde öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirmede alternatif yöntemlerin kullanılması ihtiyacı bulunduğu söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre, ikinci yabancı dil öğretmenlerinin alanlarında yeterli olmaması, derslerin bilgi aktarmaya dönük ve sınıf geçme amacıyla işlenmesi, öğrenci katılımının yetersizliği, basılı materyallere dayalı öğretim uygulamaları, sınıf içi konuşma pratiklerinin yapılmaması/yapılamaması, öğrencilerin de ezbere dayalı, gramer ağırlıklı olarak ders çalışarak sınıf geçebilmek amacıyla hareket etmelerine zemin hazırlamaktadır. Gömleksiz ve Elaldı'nın (2011:452), araştırma bulgularına göre, ülkemizde yabancı dil öğretiminde istenilen hedeflere ulaşılamamasında, yabancı dil öğretiminde genellikle geleneksel yöntem ve tekniklerin kullanılması, ağırlıklı olarak dilbilgisi yapılarının işlenmesi ve ders kitaplarının dışına çıkılmaması etkili olmaktadır. Yabancı dilde geleneksel yöntemde daha çok öğretmen merkezli ve ders kitabında bulunan konuların düz anlatımı şeklinde veya kitapta konuyla ilgili verilen metni okuyup ona bağlı soruları cevaplandırma tarzında daha çok dilbilgisi kurallarını öğretmeye yönelik, konu dışına çıkma şansını çocuklara tanımayan bir uygulama söz konusudur. Bu bulgular araştırma bulgularını doğrular ve destekler niteliktedir. Kırmızı (2009:45-49) tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre ise, Almanca öğretmenleri genellikle ders kitabı ve yazı tahtasını kullanmakta, öğretmenlerin Almanca dilbilgisi konularının anlatımında verdikleri örnekler Almanca ders kitabı ile sınırlı kalmaktadır. Ayrıca, Almanca öğretmenleri, öğretim yöntem ve tekniklerinden en fazla düz anlatım yöntemi ile soru-cevap tekniğini kullanmaktadırlar. Aynı araştırma sonucuna göre, Almanca ders saatlerinin yetersiz olduğu, öğrencilerin %94'ünün ise işledikleri konuların pekiştirilmesi için yeterince örnek ve çalışma yapılmadığını belirttikleri görülmektedir. Araştırmada elde edilen bulgularda, ülkemizde ortaöğretim ve yükseköğretimde, yabancı dil öğretiminde genellikle, ders kitabı ve tahta gibi klasik araçlar ile düz anlatım yöntemi kullanıldığını ortaya koymaktadır. Demirel'e göre (2002:51), etkili öğretimin gerçekleşebilmesi için öğrencinin aktif olarak öğrenme sürecine katılması, yaparak ve yaşayarak öğrenmesi, tüm duyu organlarını kullanarak öğretim sürecine dahil olması gerekmektedir. Çünkü, insanlar okuduklarının %10'unu, duyduklarının %20'sini, gördüklerinin %30'unu, hem görüp hem duyduklarının %50'sini, hem görüp, hem duyup, hem söylediklerinin %80'ini, hem görüp, hem duyup, hem söyleyip, hem de dokunduklarının %90'ını, hem görüp, hem duyup, hem söyleyip, hem de dokunup, hem de yaptıklarının %95' ini hatırlamaktadır". Öğrenme için temel olan bu ilkelerin ikinci yabancı dil öğretiminde de esas alınması başarıyı arttıracaktır. Araştırma bulgularına göre, ülkemizde yabancı dil öğretiminde öğrencilerin öğrenme sürecine aktif olarak katılmalarının sağlanması ve çağdaş öğretim yöntemlerinin kullanılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Richards ve Rodgers (2002), yabancı dil öğretim yöntemi olarak genellikle dilbilgisi-çeviri yönteminin (Grammar Translation Method) geleneksel yöntem olarak, günümüze kadar yabancı dil öğretimi üzerinde etki bıraktığını belirtmektedirler. Demirel (1999:38) ise, dilbilgisi-çeviri yöntemine göre "dil öğrenilmesi daha çok dilin belirlenmiş düzenli cümle kalıplarının, yani gramerin öğrenilmesi ile mümkün olduğunu" belirtmektedir. Ancak, ülkemizde de çok sık başvuru dilbilgisi çeviri yönteminin öğrencileri ezber yapmaya, yüksek not almaya ve sınıf geçmek amacıyla ders çalışmaya yönelttiğini, etkili ve kalıcı bir yabancı dil öğrenimi sağlamadığını araştırma bulguları ile birlikte dikkate almak ve alternatif yöntemlere ihtiyaç bulunduğunu belirtmek gerekir.

Araştırmada elde edilen en önemli bulgulardan biri de özellikle lisede ikinci yabancı dil derslerine giren öğretmenlerin alan dışından gelmeleri ve alanlarında yeterli olmadıklarının belirtilmesidir. Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin de lise öğrenimleri esnasında ikinci yabancı dil öğretmenlerinin başka bir alandan görevlendirme yoluyla kendilerine ders verdiğini ve alanlarında yeterli olmadıklarını düşünmeleri, lise öğrencilerinin görüşlerini doğrular ve destekler niteliktedir. Ayrıca, Çelikkaya'nın (2013:107) araştırma bulgularına göre, ikinci yabancı dil olarak Almanca'ya yeteri kadar önem verilmemesinin nedenleri arasında öğretmenlerin daha önce sınıf öğretmenliği yapmaları ve daha sonra branşa geçmeleri gösterilmektedir. Bu sonuçta, araştırmanın bulguları ile paralellik taşımaktadır. Bu bulgular, ortaöğretimde görevli ikinci yabancı dil öğretmenlerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinin nitelikli hale getirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Tütüniş (2012:35), araştırma bulgularına paralel olarak yabancı dil öğretmenlerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinin sorunlu olduğunu belirtmekte ve çözüme yönelik olarak ise yabancı dil öğretmen adaylarının titizlikle seçilmesini, dünya standartlarında eğitim verilmesini, uygulama imkânı sağlanmasını ve nitelikli hizmet içi eğitimler düzenlenmesini önermektedir.

Demircan (1988) ve Çelebi (2006) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre, ülkemizde yabancı dil öğretmenlerinin yetiştirilmesinde farklı eğitim kurumlarından yararlandığını, bunlar içinde üniversitelerin yabancı dil öğretmenliği bölümü mezunları, farklı bölümlerde okuyup yabancı dil öğrenimi görenler, eğitim enstitüsü yabancı dil bölümlerini dışarıdan bitirenler, yabancı dille eğitim yapan yükseköğretim mezunları ile Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği bölümünü bitirenlerin yabancı dil öğretmeni olarak istihdam edildiklerini belirtmektedirler. Görüldüğü gibi, ülkemizde yabancı dil öğretmenlerinin istihdamında farklı eğitim kurumlarından mezun olanlardan yararlanılmıştır. Bu durum, öğrencilerin ikinci yabancı dil öğretmenlerinin alan dışından olduğuna ve alanlarında yeterli olmadığına yönelik görüşleri doğrular ve destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan lise ve üniversite öğrencilerinin tamamına yakını, araç-gereç, materyal yetersizliği, yabancı dil laboratuvarları ile görsel işitsel materyallerin olmamasını ikinci yabancı dil öğretiminde öğretim programı, ders programı ve planlamadan kaynaklanan sorunlar olarak görmektedirler. Lisede öğrenim gören ve araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı, 2012-2013 öğretim yılında yazılı ve görsel materyallerin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullara zamanında gönderilmemesi nedeniyle ikinci yabancı dil öğretiminin etkili yürütülemediğini, ikinci yabancı dil (Almanca) ders materyallerini (ders kitapları vb..) ücret karşılığında aldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın yapıldığı dönemde ve ortamlarda yapılan gözlemler ile ikinci yabancı dil öğretmenleri, öğrenciler, veliler ve okul yöneticilerinden elde edilen bilgiler de öğrenci görüşlerini doğrular ve destekler niteliktedir. Bu bulgular, ikinci yabancı dil öğretimine ilişkin ders materyallerinin hazırlanmasında, okullara ve öğrencilere ulaştırılmasında sorunlar bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, ikinci yabancı dil ders saatlerinin yeterli olmadığını, ikinci yabancı dil derslerinin tüm okullarda verilmediğini sorun olarak değerlendirmişlerdir. Anadolu liselerinde ikinci yabancı dil ders saatinin haftada 2 saat olarak verilmesi, öğrencilerin ders saatlerinin yeterli olmadığına ilişkin görüşlerini doğrular niteliktedir. İkinci yabancı dil derslerinin verildiği okul sayılarının yetersiz olduğuna ilişkin görüşlerin üniversite öğrencilerinde lise öğrencilerine oranla daha yüksek olması, üniversite öğrencilerinin konuya yönelik farkındalık düzeylerinin daha yüksek olması ile açıklanabilir.

Araştırmaya katılan öğrenciler, ikinci yabancı dil ders içeriklerinin bilgi ve gramer ağırlıklı olması nedeniyle ikinci yabancı dili günlük yaşamlarında kullanamadıklarını düşünmektedirler. Bu problemin ikinci yabancı dil öğretim programlarının iyi hazırlanmaması, öğretmenlerin alanlarında yeterli olmamaları, derslerin ezbere dayalı teorik olarak ve gramer ağırlıklı olarak işlendiği, ikinci yabancı dil öğretimine ilişkin eğitim politikası ve eğitim planlaması eksikliğinden kaynaklandığı belirtilebilir. Kırmızı (2009:274-277) tarafından yapılan bir araştırmada, öğretmen görüşlerine göre, Almanca ders kitapları içerik, konuların sıralanış biçimi, kağıt kalitesi, görsel unsurlar, günlük yaşamı yansıtmama, konuların isleniş bakımından eksik ve yetersiz değerlendirilmiştir. Ayrıca, Almanca öğretim programının öğrenci merkezli olduğu görüşüne katılım oldukça düşük çıkmıştır. Kırmızı (2009:273); tarafından yapılan araştırmada, Almanca ders saatlerinin kesinlikle yetersiz

olduğu ve başarının artırılması için haftalık Almanca ders saatlerinin en az 3-4 saat olması gerektiği, mevcut uygulamada haftalık ders saatinin 2 saat olması nedeniyle okuma aktivitelerinin tüm öğrencilere yaptırılmadığı, yazma becerisini geliştirmeye yönelik yeterince alıştırmaya yaptırılmadığı, gramer anlatımından sonra verilen bilgileri pekiştirmeye yönelik yeterli alıştırmaya yaptırılmadığı, konuşma aktivitelerine yeterli zaman ayrılmadığı ve dersler arasında zaman farkı fazla olduğu için konuların çabuk unutulduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bulgular, araştırmada elde edilen bulgular ile paralellik taşımaktadır.

Araştırmaya katılan lise ve üniversite öğrencilerine göre, ikinci yabancı dil öğretiminin yönetici, öğretmen ve politika yapıcılar tarafından yeterince önemsenmemesi ve bu yüzden de yeterli kaynak ayrılması, okul yönetimlerinin ikinci yabancı dile yeterli desteği vermemeleri, ikinci yabancı dil öğretiminde üst yönetimden, sistemden kaynaklanan temel sorunlardır. 2012-2013 eğitim öğretim yılında özellikle Almanca dersine ait ders materyallerinin okullara hiç gönderilmemesi veya zamanında gönderilmemesi üst yönetimin ikinci yabancı dil öğretimine yeteri kadar önem vermediğinin göstergesi olarak açıklanabilir. Başkan'a (1978) göre, bugün Türkiye'de uygulanmakta olan yabancı dil öğretim yöntemleri, bunlara ilişkin izlenceler ve kullanılan gereçler batı ülkelerinde geliştirilmiş olup, Türk öğrencilerin dünya görüşleri, yaşam biçimleri ve öğrenim gereksinimleri doğal olarak göz önüne alınmamıştır. Bu bulgular, araştırma bulguları ile birlikte değerlendirildiğinde ikinci yabancı dil öğretiminde kendi kültür ve sistemimize özgü yöntem, materyal, araç gereç ve müfredat oluşturulması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ortak görüşüne göre, ikinci yabancı dil öğretiminde üst yönetimden, sistemden kaynaklanan başka sorunlar da bulunmaktadır. Özellikle, ikinci yabancı dil ders içeriklerinin güncel ve ihtiyacı karşılayacak düzeyde hazırlanmaması, ikinci yabancı dil öğretimi alanında yaşanan sorunların çözümü için etkili ve sürekli politikalar üretilmemesi, diğer alanlarda sınava merkeze alan öğretim uygulamaları nedeniyle ikinci yabancı dile önem verilmemesi, ikinci yabancı dil öğretiminde öğrencilere uygulama ve yurt dışı öğrenim imkânı sunulmaması, okullarda yabancı dil laboratuvarlarının bulunmaması, eğitim sisteminin bir bütün olarak sürekli ve plansız olarak değiştirilmesi nedeniyle, ikinci yabancı dil ders saatleri ve içeriğinin de değişmesi ve bu değişikliğin olumsuz etkileri, ikinci yabancı dil alanına yönelik öğretmen yetiştirme ve istihdamının nicelik ve nitelik yönünden yeterli olmaması olarak sıralanmıştır. Öğrencilerin bu görüşleri, eğitim sistemimizde yaşanan temel değişimler ve sorunlar ile paralellik taşımakta, bu durum ikinci yabancı dil öğretiminin etkili sürdürülmesini olumsuz etkilemektedir. Ülkemizde bir yabancı dil bilmenin, özellikle İngilizce bilmenin gereklilikten ziyade gizli bir baskıyla mecbur bırakıldığı günümüzde, dil öğretimi sorunları hâlâ aşılanamamıştır. Bu sorunlar, çıkmaz içerisinde ve kısır döngüde devam etmektedir (Gömlüksiz ve Elaldi, 2011:443). Bu tespit, araştırmada ortaya çıkan ikinci yabancı dil öğretimindeki temel sorunların nedenlerini açıkça belirtmesi bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; ailelerin bilgi eksikliği, üniversite sınavlarına önem vermeleri, sınavda soru çıkan derslerin öğrenimine önem vermeleri ailelerden kaynaklanan temel sorunlardır. Bu durum, ailelerin ikinci yabancı dil öğretimi ve öğrenimine gerekli pedagojik ve ekonomik desteği vermemelerine, bu konuda isteksiz davranmalarına neden olabilir. Ayrıca, ailelerin yabancı dil bilmemeleri, hem birinci yabancı dil, hem de ikinci yabancı dile yönelik olumsuz tutum ve davranışlar geliştirmelerinde etkili olabilmektedir. Bu durum, öğrencilerin ikinci yabancı dil öğrenmelerini olumsuz etkileyen önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Araştırma bulguları göstermektedir ki, ikinci yabancı dil öğretiminde ailelerden kaynaklı çok önemli sorunlarla karşılaşılabilir. İkinci yabancı dil öğretiminin etkililiği açısından ailelerin bilinçlendirilmeleri ihtiyacı bulunduğu ortaya çıkmaktadır. İter ve Er (2007:24-27) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre, velilerin eğitim düzeyi ve gelir düzeyi arttıkça erken yaşta yabancı dil eğitimini destekledikleri ve yabancı dil eğitiminin oyun ve şarkılarla yapılmasını istedikleri görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, lise öğrencileri ile üniversite öğrencilerinin görüşlerinin genellikle paralellik gösterdiği ancak, öğretmenlerden ve öğretim programından kaynaklanan sorunlar konusunda üniversite öğrencilerinin farkındalık düzeylerinin daha üst düzeyde olduğu ve

konuya daha eleştirel bir bakış açısı ile yaklaştıkları görülmektedir. Bu durum, üniversite öğrencilerinin gelişim dönemlerinin farklılığı ve öğrenim deneyimleri ile açıklanabilir.

Öğrenci görüşlerine göre, ülkemizde ikinci yabancı dil öğretiminin daha ekili olabilmesi için, ders saatleri arttırılmalı, ders araç-gereç ve materyalleri zenginleştirilmeli, nitelikli öğretmen yetiştirme ve istihdamına önem verilmeli, ikinci yabancı dil öğretimi zorunlu olmalı ve yaygınlaştırılmalı, ikinci yabancı dil öğretimine daha erken yaşlarda başlanılmalıdır. Asher ve Garnica (1969), Lambert (1972), Krashen (1973), Mc. Laughlin (1984), Bamford ve Mizokawa (1990), tarafından yapılan araştırma bulgularına göre, yabancı dil öğrenimine erken yaşta başlayanlar, ileri yaşta başlayanlara göre bilişsel, sosyal ve akademik yönden daha başarılı bulunmuştur. Ayrıca, yabancı dil öğrenimine erken yaşta başlayan öğrencilerde soyut düşünme, problem çözme ve sayısal beceriler bakımından daha olumlu gelişmeler olduğu belirlenmiştir. Halliwell (1993)'a göre, çocuklar okul öncesi dönemde bir yabancı dili öğrenebilecek zihinsel donanımına sahiptirler. Ancak, yabancı dil öğretiminin okul öncesi dönem çocuklarının zihinsel gelişim düzeylerine uygun yöntemler (oyun, şarkı vb.) kullanılarak gerçekleştirilmesinin daha faydalı olacağını belirtmektedir. Değişik araştırma bulguları da (Akdoğan, 2004; Anşın, 2006; Demirezen, 2003; Mirici, 2001; Roth, 1998; İltter ve Er, 2007) araştırmada elde edilen bulgulara paralel olarak yabancı dil öğretimine erken yaşlarda başlanılmasının önemini ortaya koymaktadır. Ancak, bu bulgulara rağmen, Avrupa'da okullarda dil öğretimi hakkındaki temel veriler incelendiğinde (Eurydice, 2008:6) bazı istisnalar olmakla birlikte, ilköğretim ve ortaöğretimde zorunlu yabancı dil öğretimi için ayrılan zaman (%10'dan biraz fazla), farklı dersler için verilen saatlerden çok daha az olarak düzenlenmektedir. Bu sonuç, yabancı dil öğretiminin okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde diğer dersler ile kıyaslandığında dünya genelinde henüz yeterli düzeyde öğretilmediğini göstermektedir. Eğitimde 4+4+4 sistemi ile birlikte yabancı dil öğretiminin 2. sınıf düzeyine çekilmesi (MEB: 2012), olumlu ancak yetersiz bir gelişmedir.

Araştırma bulguları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ülkemizde ikinci yabancı dil öğretiminin yeterli düzeyde olmadığı, öğrenci, öğretmen/öğretim elemanı, öğretim programı, yönetim ve ailelerden kaynaklanan çok önemli sorunlarla karşılaştığı ve sorunların çözümüne yönelik uygulanabilir, yasal ve eğitsel düzenlemelere ihtiyaç bulunduğu görülmektedir. İkinci yabancı dil öğretiminin kaç öğretmen ile kaç okulda, kaç öğrenciye verildiğinden çok, öğrencilerin ikinci yabancı dili etkili olarak kullanabilmelerini sağlamak, Millî Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Yönetmeliğinde (2009), belirtildiği gibi öğrencilerin gerçek anlamda yabancı dile yönelik dinleme-anlama, okuma-anlama, konuşma, yazma becerileri kazanabilmeleri, öğrendiği dille iletişim kurabilmeleri, yabancı dil öğretimi ve öğrenimine karşı olumlu tutum geliştirebilmeleri için yardımcı olmak gerekmektedir. Yani, ikinci yabancı dil öğretimi ve öğreniminde niteliksel gelişmelerin de sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, ikinci yabancı dil öğretiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin olarak araştırmada elde edilen bulguların yaklaşık olarak 30 yıl önce ülkemizde yabancı dil öğretiminde karşılaşılan bazı sorunlar (TED, 1983: 86-87) ile paralellik göstermesi, bu alandaki sorunların çözümüne yönelik günümüze kadar yeterli ve etkili politika, yaklaşım ve çaba sergilenemediğini de ortaya koymaktadır. Geçmişte yabancı dil öğretiminde karşılaşılan bazı ortak sorunlar (TED, 1983:86-87; Soner, 2007:403); yabancı dil öğretmenlerinin nicel ve nitel olarak yetersizliği, yabancı dil öğretmeni yetiştirme sorunları, kalabalık sınıflar, öğrenci ilgisizliği ve öğrencilerin yabancı dilin önemini kavrayamamaları, öğrencilerin yabancı dil öğrenmede not alma ve sınıf geçmeyi önemsemeleri, öğrencilerin diğer dersleri önemsemeleri, ulusal eşgüdüm ve denetim eksikliği, öğrencilerin okul dışında yabancı dili kullanma olanağının olmaması, öğretim programının yetersizliği, öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirmedeki yetersizlikler ile araç-gereç yetersizliği, günümüzde de etkisini sürdürmekte ve araştırmada elde edilen bulguları doğrulamakta ve desteklemektedir. Tosun'da (2012: 38-40), yabancı dil öğretimindeki başarısızlığın sadece kullanılan yöntem ve yaklaşımlara bağlanamayacağını, öğretilen dilin özellikleri, öğrenci, öğretmen ve ortamdaki kaynaklanan değişik faktörlerin yabancı dil öğretimindeki başarıda doğrudan etkili olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar, ortaöğretim ve yükseköğretimde yabancı dil öğretiminde yaklaşık 30 yıl önce var olan pek çok yapısal sorunun çözülemediğini göstermektedir. Bu noktada,

ikinci yabancı dil öğretimi başta olmak üzere genel anlamda yabancı dil öğretiminde öğretim yöntemi, öğretim programı, öğretmen yetiştirme, öğretim süresi, araç-gereç ve teknolojik donanımın sağlanması, öğrencilerin bilgilendirilmesi, anne babaların bilinçlendirilmesi konularında eğitim politikası uygulamalarına ihtiyaç bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de Yükseköğretimde yabancı dil eğitimi alanında sorun yaşanmasının temel nedeni, yabancı dil eğitiminin niteliği ve koşulları hakkında YÖK ve üniversitelerin üst düzey yönetici ve deneticileri tarafından akademik bilgi ve birikiminin yetersizliğinden ve buna ek olarak da uygulamada yabancı dil eğitime özgün idarî, malî ve akademik yönetim bilincinin yoksun olmasıdır (Bayraktaroğlu, 2012:10-11). İlköğretim ve ortaöğretimde yabancı dil öğretiminde yaşanan sorunların pek çoğu yükseköğretim sisteminden kaynaklandığı için yabancı dil eğitiminde ve yabancı dil öğretmeni yetiştirmede üniversitelerin yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Alptekin’e (2012) göre, yabancı dil eğitimi alanında yaşanan sorunların temel nedenlerinden biri yabancı dil eğitiminde öğretmen yetiştiren akademisyenlerin gerekli niteliklere sahip olmamaları ve yükseköğretim sisteminin yetersizliği olarak gösterilmekte ve araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Can’ın (2014) araştırma bulgularına göre, öğretmenlerin alanlarında yeterli olmaması, eğitim sisteminin sürekli ve plansız olarak değiştirilmesi, öğretmen seçme, yetiştirme ve istihdamının yetersizliği, öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarının yetersizliği, eğitimde yapılan değişikliklerde yönetici, öğretmen, veli, öğrenci ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerine başvurulmaması, Türk Eğitim Sistemindeki niteliksel gelişmenin engelleri arasında değerlendirilmektedir. Eğitim sistemimizde niteliksel gelişmenin önündeki bu engeller, araştırmada elde edilen bulgular ile karşılaştırıldığında, aynı zamanda etkili bir ikinci yabancı dil öğretiminin başarılmasının da engelleri arasında gösterilebilir.

Işık (2008:22-24), ülkemizde yabancı dil öğretiminde karşılaşılan sorunların çözülebilmesi için koordinasyon kurulu oluşturulması, yabancı dil eğitimi planlaması yapılması, yeni bir yabancı dil müfredatı oluşturulması, yabancı dil öğretim yöntemleri ile yabancı dil öğretmeni yetiştirme ve hizmet içi eğitim sisteminin düzenlenmesini önermektedir. Bu öneriler, araştırmada ortaya çıkan ikinci yabancı dil öğretimindeki temel sorunların çözümü bakımından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, Bayraktaroğlu’nun (2012:3) da belirttiği gibi, kalite güvencesi için yabancı dil eğitiminde ortak standart ve politika oluşturan bağımsız, şeffaf, tam yetkili ve uluslararası kurullar tarafından da akredite edilmiş “yabancı dil eğitimi ulusal kalite otoritesi”nin oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, ülkemizde ikinci yabancı dil öğretiminin daha etkili olabilmesi için aşağıda yer alan önerilerin hayata geçirilmesi faydalı olabilir:

1. İkinci yabancı dil öğretimi alanında karşılaşılan sorunların tespiti amacıyla ulusal düzeyde kapsamlı araştırmalar yapılmalı, elde edilen bulgulara dayalı çözümler geliştirilmeli, ülke düzeyinde dil planlaması çalışmaları yapılmalı, kültürümüze, ihtiyacımıza ve dilimize özgü uygun dil öğretim yöntemleri geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.
2. Liselerde ikinci yabancı dil öğretimi zorunlu hale getirilmeli, mevcut ders saatleri artırılmalı, en az 4 saat olması sağlanmalıdır.
3. İkinci yabancı dil öğretimine yönelik görsel ders araç gereçleri, materyalleri geliştirilmeli, ikinci yabancı dil laboratuvarları kurulmalı, uygulamalı derslere ağırlık verilmelidir.
4. İkinci yabancı dil öğretimine en azından ilkökul düzeyinden itibaren başlanması sağlanmalıdır. Bu amaçla, ikinci yabancı dil öğretmeni yetiştirme ve istihdamına büyük önem verilmeli, mevcut öğretmen, yönetici ve velilerin bilinçlendirilmesine yönelik eğitici çalışmalar yapılmalı, bu amaçla uzaktan eğitim teknolojilerinden yararlanılmalıdır.
5. İkinci yabancı dil öğretmeni ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi ve istihdamına özel önem verilmelidir. Mevcut öğretmen ve öğretim elemanlarına hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir.
6. Öğrencilerin ikinci yabancı dil öğrenimlerine destek olacak ve de pratik yapmalarına imkân sağlayacak uluslararası işbirliği sağlanmalı, yurt dışı eğitim olanakları sunulmalıdır.

7. Öğrencilerin not ve sınıf geçme kaygısı yaşamadan ikinci yabancı dil öğrenmelerine imkân sağlayacak düzenlemeler yapılmalı, öğrenciler merkezî sınav baskısı ve kaygısından kurtarılmalıdır.
8. Üniversitelerin ilgili bölümlerinde yabancı dil öğretmeni yetiştirme programları gözden geçirilmeli, öğretmenlerin uygulama yapma becerilerini geliştirmeye yönelik programlara ağırlık verilmeli, mevcut programlar günün koşulları ile öğrenci ihtiyaç ve beklentilerine göre yeniden düzenlenmelidir.
9. İkinci yabancı dil öğretim sisteminin iyileştirilebilmesi ve geliştirilebilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı temsilcileri(öğretmenler, yöneticiler, öğrenciler, veliler vb.), Üniversite temsilcileri (öğretim üyeleri), uzmanlar ve sivil toplum örgütü temsilcilerinden oluşacak bir koordinasyon kurulunun ikinci yabancı dil öğretim sistemi üzerine araştırmalar yapması, alternatif öğretim modelleri ve ikinci yabancı dil öğretimini destekleyecek etkin dil araçları geliştirmesi ve bunların toplumda yaygınlaştırılmasını sağlayacak çalışmalar gerçekleştirmesi yararlı olabilir.
10. Okul öncesi dönemden başlayarak yükseköğretim ve yetişkinlik dönemi de dahil olmak üzere yaşam boyu etkili bir ikinci yabancı dil öğretim sistemi geliştirilebilmesi için bilimsel araştırmalar yapılması ve ikinci yabancı dil öğretiminde alternatif öğretim modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Acat, B. ve Demiral, S. (2002).Türkiye'de Yabancı Dil Öğretiminde Motivasyon Kaynakları ve Sorunları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*.Yaz 2002, Sayı:31, ss.312-329.
- Akdoğan, F. (2004). Yeni Projeler Işığında Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi. *İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı 2, ss. 97-109.
- Akıllılar, T. (2013). İkinci Yabancı Dil Olarak Almanca Öğreniminde Üstbilişsel Farkındalık.*Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (2013) Özel Sayı, ss.275-285. http://sosyaldergi.usak.edu.tr/Makaleler/131151940_ozel_say%c4%b1_16.pdf, Web adresinden 09 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Akpınar Dellal, N. ve Bora Günak, D. (2009). İkinci Yabancı Dil Olarak Almanca Öğrenen Öğrencilerin, Birinci Yabancı Dil İngilizceye Bağlı Öğrenme Stratejileri. *Dil Dergisi*, Sayı: 145. ss.64-85.Temmuz-Ağustos-Eylül 2009. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/1601/17274.pdf> Web adresinden 09 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Alptekin, C.(2012).Yabancı Dil Eğitiminde Öğretmen Yetiştiren Akademisyenlerin Nitelikleri. *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı? 1. Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Bildirileri*, 12-13 Kasım 2012.Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Anşin, S. (2006). Çocuklarda Yabancı Dil Öğretimi.. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 6, s.9-20
- Arak, H. (2006). İkinci Yabancı Dil Olarak Almancanın Öğrenilmesinde İngilizcenin ve Karşılaştırmalı Dilbilgisinin Rolü. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı : 21 Yıl : 2006/2. ss.205-216.
- Asher J.J. ve Garnica, R. (1969). The Optimal Age to Learn a Foreign Language. In:Modern Language Journal.
- Başkan, Ö. (1978). Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimine İlişkin Saptamalar. *İzlem Dergisi*. Sayı: 1, 3-9.
- Bamford, K.W, & Mizokawa, D.T.(1991). Additive Bilingual (Immersion) Education. Cognitive and Language Development. *Language Learning*, 41'. 413-429.
- Bayraktaroğlu, S. (2012).Yabancı Dil Eğitimi Gerçeği, Yabancı Dille Eğitim Yanılgısı. *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı? 1. Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Bildirileri*, 12-13 Kasım 2012.Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Bayraktaroğlu, S. (2012).Neden Yabancı Dil Eğitiminde Başarılı Olamıyoruz? *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı? 1. Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Bildirileri*, 12-13 Kasım 2012.Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Can, E. (2010).Türk Eğitim Sisteminde Merkezî Sınavların Yeri. 19. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunulan sözlü Bildiri. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa/Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.

- Can, E. (2014). Türk Eğitim Sisteminde Nitelik: Engeller ve Öneriler. *I. Eurasian Educational Research Congress*. EJER- Istanbul University, 24-26 April 2014, Istanbul-Turkey.
- Can, T. (2004). Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretmenlerinin Yetiştirilmesinde Kuram ve Uygulama Boyutuyla Oluşturmacı Yaklaşım. *Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İngiliz Dili Eğitimi Bölümü, İstanbul.*
- Chambers, G. (1994). A Snapshot in Motivation at 10+, 13+ and 16+. *Language Learning Journal*, 9: 14-18.
- Clark, A. & Trafford, J. (1996). Return to Gender: Boys' and Girls' Attitudes and Achievements, *Language Learning Journal*, 14, 40-49.
- Çelebi, D. (2006). Türkiye'de Anadili Eğitimi ve Yabancı Dil Öğretimi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı : 21 Yıl : 2006/2, 285-307.
- Çelikkaya, Ş. (2013). Ortaöğretim Öğrencilerinin İkinci Yabancı Dil Almanca Dersine Yönelik Tutumları. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, Issue 5. Year 2013. P:96-109. http://www.majersite.org/issue5/8_celikkaya.pdf, Web adresinden 02 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Darancık, Y. (2008). İkinci Yabancı Dil Öğretiminde Alternatif Yöntemlerin Almanca Edebi Metinlerle Uygulanması. *Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. <http://sosyalbilimler.cukurova.edu.tr/tez/1150/>, Web adresinden 05 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Demircan, Ö. (1988). *Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Demirel, Ö. (1990). *Yabancı dil öğretimi: İlkeler, Yöntemler, Teknikler*. Ankara: USEM Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Demirel, Ö. (2002). *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. Pegem Akademi, Ankara.
- Demirezen, M. (2003). Yabancı Dil ve Anadil Öğreniminde Kritik Dönemler. *Dil Dergisi*. Sayı: 118. TÖMER. Ankara Üniversitesi.
- Ekmekçi, F.Ö. (1983). Yabancı Dil Eğitimi Kavram ve Kapsamı. *Türk Dili, Dil Öğretim Özel Sayısı*, Türk Dil Kurumu Yayınları. s.:379-380. Temmuz-Ağustos 1983.
- EURYDICE. (2008). *Avrupa'da Okullarda Dil Öğretimi Hakkında Temel Veriler*. Avrupa Komisyonu. Eğitim, Görsel-İşitsel ve Kültür İşleri Yürütme Ajansı, Ekim-2008.
- Gardner, R.C. & Lambert, W.E. (1972). *Attitudes and Motivation in Second Language Learning* (Rowley, MA, Newbury House).
- Güneş, F. (2011). Dil Öğretim Yaklaşımları ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl: 2011, Cilt: 8. Sayı: 15, s.123-148.
- Göğüş, B. (1993). *Türkçe Öğretimine Genel Bir Bakış. Türkçe Öğretimi ve Sorunları*, Ankara: TED Yayınları.
- Halliwell, S. (1993). *Teaching English in the Primary Classroom*. Longman. London.
- Hamamcı, Z. (2013). Yabancı Dil Öğretimi Tarihçesinde Yöntem İncelemesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. Şubat 2013, Cilt:2, Sayı:1 s.66-70.
- Işık, A. (2008). Yabancı Dil Eğitimimizdeki Yanlışlar Nereden Kaynaklanıyor? *Journal of Language and Linguistic Studies*. Vol.4, No.2, October 2008. <http://www.jlls.org/Issues/Volume%204/No.2/aisik.pdf>, Web adresinden 05 Ocak 2013 tarihinde edinilmiştir.
- İlter, B. G. ve Er, S. (2007). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi Üzerine Veli ve Öğretmen Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. Mart 2007, Cilt:15 No:1 s. 21-30.
- Kargı, B. (2006). Edebiyat Kılavuzunda Sinema Yapıtlarının Başlangıç Düzeyi Sonrası Yabancı Dil Öğretimine Katkısı?. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 22, s. 60-71.
- Kırmızı, B. (2009). Etkili Bir Almanca Öğretimi İçin Öğretmen Beklentileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:12, Sayı:22. Aralık -2009, ss.268-280.
- Kırmızı, B. (2009). Anadolu Liselerindeki Almanca Dersinde Yer Alan Dilbilgisi Konularının Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:26, ss. 42-53.
- Kocaman, A. (2012). Yabancı Dil Öğretiminde Yöntem ve Ötesi. *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı? I. Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Bildirileri*, 12-13 Kasım 2012. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014.
- König, W. (1989). Türkiye'deki Yabancı Dil Öğretimi Sorunları, Dışardan Bir Bakış. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Yıl:1989, Sayı:4 s.167-172.
- Krashen, S. D. (1973). Lateralization, Language Learning and Their Critical Period: Some New Evidence. *Language Learning*, 23:63-73.

- Lambert, W. E. (1972). *Language, Psychology and Culture*. Stanford CA:Stanford University Pres.
- Leeson, R. (1975). *Fluency and Language Teaching*, Norfolk: Lowe And Brydone Ltd.
- Mc. Laughlin, B. (1984).*Second Language Acqyisition in Childhood*.Vol:1, Presschool Children. Second Edition:New Jersey.
- Memiş, M. R. ve Erdem, M. D. (2013). Yabancı Dil Öğretimde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 8/9, Summer 2013, p. 297-318.
- Millî Eğitim Bakanlığı(2009). *Millî Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Yönetmeliği*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26184_1.html, web adresinden 08 Mayıs 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı.(2012). *12 Yıl Zorunlu Eğitim Sorular-Cevaplar*. Ankara. http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12Yil_Soru_Cevaplar.pdf, Web adresinden 09 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Mirici, İ. H. (2001). *Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi*. Gazi Kitabevi: Ankara.
- Nunan, D. (1998). Teaching Grammar in Context. *ELT Journal*, 52(2), 101-109.
- Richards, J. C. ve Rodgers, T. S. (2002). *Approaches and Methods in Language Teaching*.Cambridge: CUP.
- Roth, G . (1998). *Teaching Very Young Children Preschool and Early Primary*. Richmond Publishing. London.
- Rowntree, D. (1981). *Developing Courses For Students*, London: McGraw Hill (UK).
- Soner, O. (2007).Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminin Dünü Bugünü. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007,7(28). s.397-404
- Songün, R. (1984). *Doğu Anadolu'da Bulunan Orta Dereceli Okul İngilizce Öğretmenlerinin Bilgi Düzeyleri, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi*, Erzurum.
- Şahin, Y. (2009). Yabancı Dil Öğretiminde Öğrenci Başarısını Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlar. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*.Yıl: 13, Sayı: 1, ss.149-158. Nisan 2009.
- Tok, H. ve Arıbaş, S. (2008). Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Yabancı Dil Öğretimi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt: 9, Sayı:15. Bahar-2008.
- Tosun, C. (2012).Yurdumuzda Yabancı Dil Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Başarısızlığın Nedeni Yöntem mi? *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı? 1. Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Bildirileri*, 12-13 Kasım 2012.Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Türk Eğitim Derneği (TED).(1983).*Ortaöğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Sorunları*. Türk Eğitim Derneği Bilimsel Toplantısı 201-21 Haziran 1983.Şafak Matbaası:Ankara.
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV). (2011).*Türkiye'nin İngilizce Açığı*. http://www.tepav.org.tr/upload/files/1329722803-6.Turkiye_nin_Ingilizce_Acigi.pdf, Web adresinden 09 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Tütüniş, B. (2012).İngilizce Öğretiminde Yöntem Sorunları. *Türkiye'de Yabancı Dil Eğitiminde Eğilim Ne Olmalı? 1. Yabancı Dil Eğitimi Çalıştayı Bildirileri*, 12-13 Kasım 2012.Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yükseköğretim Kurumlarında Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dille Öğretim Yapılmasında Uyulacak Esaslara İlişkin Yönetmelik*. (2008). Resmi Gazete Tarihi: 04.12.2008. Resmi Gazete Sayısı: 27074, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.12633&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>, web adresinden 04 Mayıs 2014 tarihinde edinilmiştir.